

РАЧУНОВОДСТВО

ПРЕДАВАЊА VIII

Др Здравка Петковић

ЕВИДЕНЦИЈА СОПСТВЕНОГ КАПИТАЛА

- Сопствени капитал акционарског друштва састоји се из: акцијског капитала (редовне и приоритетне акције), резерви, ажиа, нераспоређеног добитка претходних година.
- Формирање капитала акционарског друштва започиње емисијом акција.
- Приликом оснивања предузећа акције се не могу продавати испод номиналне вредности.

- Уколико власници предузећа уплате целокупан износ купљених акција, пословна промена се обухвата задужењем Текућег рачуна, уз истовремено одобрење рачуна Акцијски капитал

Пример:

- Акционарско друштво „ББС“ емитовало је и продало целокупну емисију редовних акција од 100 акција чија је номинална вредност 100 дин. по акцији.

Текући рачун
1) 10.000

Акцијски капитал
1) 10.000

2. Ако се, приликом емисије акција, акционари одлуче да уплате само одређени износ, онда се формира сложен књиговодствени став;

- за износ номиналне вредности **одобрава** се рачун Акцијски капитал,

- а задужују рачуни: текући рачун за износ уплате и рачун Неуплаћене уписане акције, за вредност неуплаћених акција.

- То значи да се на рачуну акцијски капитал увек види искључиво **номинална вредност акције**.

Пример:

- Оснива се акционарско друштво „ББС“, емисијом 100 редовних акција по цени од 100 дин. По позиву, акционари су уплатили 60% номиналне вредности акција.

Текући рачун	Акцијски капитал
1) 6.000	1) 10.000
	Неиплаћене уписане акције
	1) 4.000

3. Акције се могу продавати и по вишој вредности у односу на номиналну вредност, са тзв. емисионом премијом.

Емисиона премија се другачије назива **аживо**.

У том случају, књижење се обавља на следећи начин:

- **одобрава** се рачун **Акцијског капитала** за номиналну вредност и рачун **Емисиона премија (Аживо)** за вредност премије (разлике између продајне вредности и номиналне вредности),
- уз задужење **Текућег рачуна**, ако је извршена уплата свих продатих акција *или* **Текућег рачуна** и
- рачуна **Неуплаћене уписане акције**, ако је извршена делимична уплата.

Пример:

- Предузеће је, у циљу оснивања, емитовало 100 редовних акција по цени од 100 дин, и 50 приоритетних акција по цени од 200 дин. Продат је целокупан износ акција, а приоритетне акције су продате по курсу од 110%. По позиву, акционари су уплатили половину номиналне вредности акција и ажио у целини.

Обрачун:

Редовне акције (номинална вредност) – 100ком * 100 =	10.000
<u>Приоритетне акције (номинална вр.) – 50ком * 200 =</u>	<u>10.000</u>
Укупна номинална вредност акција износи	20.000
Емисиона премија (110% - 100% = 10%)	
<u>10% од номиналне вредности приоритетних акција</u>	<u>1.000</u>
Укупна продајна вредност свих акција износи	21.000
Уплаћено: ½ од 20.000 и ажио од 1.000 =	11.000

Текући рачун

1) 10.000

1а) 1.000

Акцијски капитал

1) 20.000

Емисиона премија

1а) 1.000

Неуплаћене уписане акције

1) 10.000

4. У одређеним случајевима, посебно уколико је неопходно покрити губитак предузећа, акционари врше претварање одн. замену дела редовних акција за приоритетне акције.

Ова пословна промена мења структуру акционарског капитала, али не мења износ акцијског капитала.

Међутим, оно што се мења је износ сопственог капитала предузећа.

Наиме, замена акција подразумева да акционари доплате одређену вредност:

- на текући рачун,
 - уз одобрење (у корист) рачуна резерви.
- С обзиром на то да смо акцијски капитал и редовне и приоритетне акције водили на истом рачуну, замена редовних за приоритетне акције не утиче на промену вредности акцијског капитала.
- Пословна промена се своди на уплату власника у корист резерви.

Пример:

- Власници редовних акција заменили су 20 редовних акција за 20 приоритетних акција, и по том основу уплатили на текући рачун 2.000 дин.

Текући рачун
1) 2.000

Резерве
1) 2.000

5. Сопствени капитал предузећа може се повећати на још један начин:

- предузеће може одлучити да целокупан износ нераспоређене добити припише директно акцијском капиталу предузећа.
 - У том случају, акционари остају без дивиденди, али могу рачунати на већу тржишну вредност акција.
- **Пример:** Скупштина акционара је донела одлуку да се увећа капитал из добити предузећа. Износ оствареног добитка је 5.000.

Благајна	
Пс.	1) 500

Акцијски капитал	
1) 500	Пс.

6. Смањење основног капитала предузећа (акцијског капитала) предузима се у ситуацијама неопходности санације предузећа, поправљања рентабилитета и сл.

У том случају, неопходно је да $\frac{3}{4}$ акционара на скупштини акционара одобри одлуку.

Смањење основног капитала обично се спроводи заменом акција веће номиналне вредности за акције мање номиналне вредности.

Разлика се, обично исплаћује акционарима, и то у готову.

- **Пример:** На главној скупштини акционара, одлучено је да се замени 10 редовних акција номиналне вредности 100 дин, за редовне акције номиналне вредности 50 дин., у циљу смањења основног (акцијског капитала). Разлика је исплаћена акционарима у готову.

Нераспоређена добит

1) 5.000	Пс. 5.000

Акцијски капитал

	Пс.
	1) 5.000

7. Сопствени капитал предузећа може се смањити и покрићем губитка из ранијих година на терет сопственог капитала(резерви).

Пример:

На ванредној скупштини акционара, донета је одлука да се губитак из ранијих година, у износу од 5.000 дин., покрије на терет сопственог капитала (резерви).

Губитак из ранијих година		Резерве	
Пс. 5.000	1) 5.000	1) 5.000	Пс.
=			
=			

ЕВИДЕНЦИЈА ПОЗАЈМЉЕНОГ КАПИТАЛА

- Сопствени извори средстава (сопствени капитал) често нису довољни да би се покриле обавезе предузећа према нарастајућим потребама за набавком како основних, тако и обртних средстава.
- Услед тога, предузеће се задужује на тржишту капитала, прибављајући додатни капитал којим финансира куповину средстава.

1. **Дугорочни кредити** (који се веома често називају инвестиционим кредитима) одобравају пословне банке, у циљу стварања услова да предузећа набаве основна средства, а у одређеним случајевима и трајна обртна средства (финансијски кредити).

- У случају одобрења кредита за основна средства, пословна банка обично је додатно заштићена од ризика наплате, ако износ кредита не уплаћује директно на текући рачун предузећа, већ га усмерава добављачу за основна средства.
- Књиговодство је у обавези да евидентира смањење обавеза према добављачима на основу одобреног дугорочног кредита.

Пример:

- Добављачима за основна средства исплаћено је из дугорочног кредита за основна средства 10.000 дин.

Добављачи	
1) 10.0000	Пс.

Дугорочни кредити	
1) 10.000	

2. Уколико пословна банка одобри дугорочни кредит предузећу, али за обртна средства (финансијски кредит), изложеност ризику пословне банке је мања него када одобрава кредита за основна средства; износ одобреног кредита уплаћује се на текући рачун предузећа.

Пример:

Предузеће је примило дугорочни кредит од банке (за набавку обртних средстава) у износу од 20.000 дин, са роком враћања од 3 године и каматом од 10% годишње.

Текући рачун	Дугорочни кредит
1) 20.000	1) 20.000

3. Један од облика дугорочног финансирања, у новије време, је **куповина средстава на лизинг**.

Лизинг представља аранжман којим давалац лизинга преноси на предузеће (корисник лизинга), у замену за једну или више рата, право да користи предмет лизинга, на договорени временски период.

Право власништва може, али не мора бити пренето на корисника лизинга.

Посматрано с аспекта обавеза, **лизинг представља само диференцирани облик дуга**.

Уместо новчаних средстава (која би предузеће добило узимањем дугорочног кредита), купац (предузеће) позајмљује корисна услужна својства неког основног средства, на одређени рок.

У исто време, предузеће преузима обавезу према повериоцу која је фиксирана, а коју мора да изврши, уколико жели да закупљено средство и даље користи.

Ово практично доводи до констатације да лизинг није ништа мање фиксан издатак за предузеће, него што је отплата главнице са каматом, по основу дугорочног кредита.

Пример:

- Предузеће је купило опрему на финансијски лизинг у вредности од 20.000. ПДВ у примљеним фактурама износи 4.000 дин. (напомена: **Уколико се добављач (банка увек) налази у систему ПДВ-а, приликом набавке било ког средства неопходно је износ ПДВ-а прокњижити на рачуну ПДВ у примљеним фактурама. Ако добављач није у систему ПДВ-а, нема ни ПДВ-а у примљеним фактурама)**)

Опрема	Остале дугорочне обавезе
1) 20.000	1) 24.000
ПДВ у примљеним фактурама	
1) 4.000	

4. Продајом обвезница повећава се позајмљени капитал предузећа (власници обвезница финансирају предузеће до истека рока доспећа).

- На рачуну обавезе по **емитованим хартијама од вредности** књижи се укупна номинална вредност обвезница,
- уз истовремено **задужење Текућег рачуна**, за вредност продатих обвезница и
- рачуна **Разграничени трошкови по основу обавеза**, за разлику номиналне и продајне вредности.

Пример:

- 1) 1.2.2014. год. предузеће је донело одлуку о емитовању 100 комада обвезница чија је укупна номинална вредност 50.000., са роком доспећа од три године и годишњом каматом од 5%. Продато је 60% емитованих обвезница, по номиналној вредности.
- 2) Предузеће је донело одлуку да прода остатак обвезница, на дан 15.2.2014. Обвезнице су продате по номиналној вредности.

Разграничени трошкови		Обавезе по	Текући рачун
по основу обавеза		емитованим ХОВ	
1) 20.000	2) 20.000	1) 50.000	1) 30.000
			2) 20.000

5. Краткорочни кредити, одобрени од стране пословних банака, служе предузећима како би премостили повремене потребе за обртним средствима.

Краткорочни кредити обично се одобравају на период до године дана.

Књиговођствено обухватање краткорочних кредита врши се тако што се:

- за износ одобреног кредита задужује **Текући рачун** предузећа,

-уз истовремено **одобрење** рачуна **Краткорочни кредити.**

Пример:

Пословна банка „Интеса“ одобрила је краткорочни кредит предузећу „ББС“ у износу од 5.000 дин. По изводу банке, износ кредита уплаћен је на рачун предузећа.

Текући рачун

1) 5.000

Краткорочни кредити

1) 5.000

6. Обавезе према добављачима настају у ситуацији када предузеће набавља одређено средство на кредит од добављача.

Основни документ који представља потврду о извршеној набавци назива се **фактура**.

У моменту пристизања фактуре, књиговодство предузећа је дужно да обухвати и прокњижи пословну промену.

То значи да смо набавили одређено средство, али га нисмо платили, чиме се ствара краткорочна обавеза, која, с аспекта предузећа, представља краткорочни позајмљени капитал.

У моменту исплате обавезе према добављачима, долази до гашења обавезе и смањивања вредности позајмљеног капитала.

Пример:

- 1) Предузеће је купило по фактури опрему у вредности од 2.000 дин. Добављач није у систему ПДВ-а.
- 2) Измирена је обавеза према добављачу.

Опрема		Добављачи	
1) 20.000		2) 20.000	1) 20.000

Текући рачун	
Пс.	1) 20.000

• Анализом пословних промена везаних за формирање капитала предузећа, долази се до **два важна закључка:**

1. Основни капитал предузећа увек се обухвата по **номиналној вредности;**

1. Позајмљени капитал предузећа (обавезе) мора бити исказан **најмање у висини набавне вредности,** односно вредности која проистиче из пословних трансакција. Набавна вредност обавезе чини износ који је примио дужник.

НАПОМЕНА:

ЗА ОВУ ОБЛАСТ УЧИТИ И
ВЕЖБАТИ ИЗ КЊИГЕ ОД
СТРАНЕ 189 – 215

ХВАЛА НА ПАЖЊИ!